

УДК 342.9

В.Л. Костюк, *начальник наукової лабораторії*

з проблем громадської безпеки

Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В МІСТІ КИЄВІ

Розглянуто загальні особливості формування громадського порядку у місті Києві — столиці України, визначено певні особливі чинники, що впливають на його забезпечення.

Ключові слова: громадський порядок, охорона громадського порядку в місті Києві, особливі фактори, що впливають на охорону громадського порядку.

Рассмотрены общие особенности формирования общественного порядка в городе Киеве — столице Украины, определены некоторые особые факторы, влияющие на его обеспечение.

Considered common features of the formation of public order in the city of Kiev, capital of Ukraine. Defined some special factors that affect its security.

Перетворення, які відбуваються в державі, є основою для принципово нового усвідомлення працівниками міліції моральних і правових засад діяльності органів внутрішніх справ, зумовлених гуманізацією законодавства, підвищенням інтересу до людської особистості, її цінностей. Це вимагає від працівників міліції України акцентування своєї діяльності на безумовному забезпеченні прав і свобод людини та громадянина. Водночас забезпечення цих прав і свобод неможливе без дотримання належного стану громадського порядку як у державі в цілому, так і у великих населених пунктах, у тому числі в м. Києві. Зрозуміло, що на громадському порядку позначаються певні обставини та чинники, які зумовлюють виникнення відносин громадського порядку у відповідних місцях. Тобто чинники — це рушійна сила, причина, основна умова формування відносин громадського порядку та їх особливостей у великому місті, зокрема у столиці держави.

Так, у м. Києві до загальних особливостей формування громадського порядку додаються певні особливі чинники, до яких можна віднести такі:

- столичний статус м. Києва та наявність (з огляду на це) на території міста офісів органів влади та закордонних представництв;
- м. Київ є науковим і просвітницьким центром України;
- м. Київ є релігійним центром, у якому розташовано всесвітньо відомі собори і храми;
- на території м. Києва акумульовано історико-культурні надбання стародавнього міста і пам'ятники відомим особистостям;

- м. Київ є економічним, фінансовим і торговельним центром держави;
- у столиці України наявна розвинена транспортна система;
- значні за розміром території та складна демографічна ситуація міста, своєрідні географічні та кліматичні умови.

Статус м. Києва як столиці України (згідно зі ст. 20 Конституції України [1]) передбачає відповідні соціальні та політичні навантаження на нього з огляду на те, що це головне місто, адміністративно-політичний центр держави. У ньому, на відміну від інших міст України, знаходяться об'єкти, характерні для столиці. Невдовзі після прийняття Конституції України було прийнято Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV «Про столицю України — місто-герой Київ» [2]. Згідно зі ст. 2 цього Закону м. Київ є політичним та адміністративним центром держави, місцем розташування резиденції глави держави — Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, центральних органів державної влади, а також місцем розташування дипломатичних представництв іноземних держав і міжнародних організацій в Україні.

Крім цього, у м. Києві знаходяться органи місцевого самоврядування, Київська обласна рада і Київська обласна державна адміністрація та їх відповідні органи.

До 2001 року територію міста було поділено на 14 районів. З метою підвищення ефективності та зменшення витрат на управління містом Київська міська рада рішенням від 30 січня 2001 року «Про адміністративно-територіальний устрій м. Києва» утворила натомість у м. Києві десять районів, визначивши їх територію у відповідних адміністративно-територіальних межах. Відтак у місті функціонують 10 районних державних адміністрацій [3]. З 31 жовтня 2010 року в м. Києві ліквідовано районні ради — Київська міська рада своїм рішенням від 9 вересня 2010 року № 7/4919 «Про питання реорганізації управління районами в місті Києві» припинила їх діяльність [4].

Зрозуміло, що перебування на території Києва різних органів влади та місцевого самоврядування (що є суб'єктами правовідносин громадського порядку) ускладнює відносини громадського порядку та зумовлює появу додаткових функцій щодо його охорони. Має свої особливості й охорона урядових будинків і території, прилеглої до них (з огляду на мітинги та маніфестації, які збираються біля них). А отже, існують певні особливості щодо охорони громадського порядку нарядами патрульної служби міліції, іншими підрозділами органів внутрішніх справ, дільничними інспекторами міліції.

Статус м. Києва як науково-освітнього, духовного, культурного та історичного центру України поза сумнівом також позначається на формуванні відносин громадського порядку. У місті розташовано адміністрацію галузевих наук України: інститути, центри та філії. Ці наукові установи часто відвідують не тільки українські вчені, але й іноземні фахівці, часто зі світовим ім'ям, що потребує посилення охорони громадського порядку та безпеки фізичних осіб.

Наявність у м. Києві великої кількості вищих навчальних закладів (близько 70-и вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації), а отже, і молоді (як місцевої, так і з різних регіонів країни та з-за кордону), яка в них навчається, також не може не позначатися на особливостях формування та охорони громадського порядку. Адже молоді люди не завжди адекватно сприймають нові умови проживання і окремі з них вчиняють правопорушення, а ще частіше самі стають жертвою злочинів

(з огляду на те, що віктимізація жертви може бути визначена власне станом її соціального буття або девіантною поведінкою) [5, с. 118—123].

Сьогодні Київ є містом, у якому функціонують різні релігійні конфесії, і на сучасному етапі його розвитку особливе місце з-поміж соціальних, історичних, психологічних чинників національно-духовного відродження посідає чинник релігійний. В Україні почався новий етап розвитку релігійних конфесій, який спричинив безліч проблем, пов'язаних з нормалізацією релігійного життя, пошуком шляхів урегулювання міжцерковних відносин (зокрема подолання гострих і болючих міжконфесійних конфліктів) на основі конституційних положень принципу свободи совісті та відповідного законодавства про правове регулювання діяльності релігійних організацій [9].

Релігія стала сферою духовного життя суспільства. Найпоширенішим у м. Києві є християнство, переважно православ'я, католицизм і протестантизм. Упродовж останніх років виникли і набули широкого поширення нетрадиційні релігії: неохристиянські об'єднання, неоязичництво, синтетичні неорелігії, неорієнталістські культи, езотеричні об'єднання, саєнтологічні рухи. Час від часу з'являються і психотехнічні культи.

Усі зазначені вище релігії та їх громади впливають на відносини громадського порядку і тому мають перебувати у полі зору служби охорони громадського порядку ГУМВС України в м. Києві.

Не менше впливає на формування відносин громадського порядку культурне життя м. Києва, до якого залучаються не лише мешканці київської громади, але й численні вітчизняні та іноземні туристи.

У м. Києві функціонують десятки музеїв, знаходяться відомі театри, понад сотня кінотеатрів і стаціонарних кіноустановок, дитячі палаци, спортивні школи, поза-шкільні установи тощо.

Приваблюють киян і гостей м. Києва історичні пам'ятки, які висвітлюють історію нашої країни. У місті розташовані мальовничі ландшафтні парки. Як пам'ятки розглядаються вулиця Хрещатик та Андріївський узвіз. Особливості охорони громадського порядку, наприклад, на Хрещатику, пов'язані з численними відпочиваючими (як киянами, так і туристами), які із задоволенням відвідують центральну вулицю столиці України. Крім цього, на Майдані Незалежності час від часу різні політичні сили проводять мітинги і демонстрації. А отже, перед міліцією постають завдання не тільки з охорони громадського спокою, але й зі збереження цілісності будівель головної вулиці міста.

Особливості формування та охорони громадського порядку зумовлені також характером економічного та торговельного спрямування розвитку м. Києва як великого економічного центру України. За даними Головного управління статистики м. Києва, упродовж останніх років зафіксовано збільшення обсягів окремих видів промислової продукції (в основному за рахунок зростання обсягів виробництва київських підприємств) [6]. Крім цього, зросла і кількість суб'єктів підприємництва, зареєстрованих як платників. Якщо у 2008 році вона становила 378,03 тис., то за підсумками 2009 року зросла на 4,4 % (у 2008 році — на 8,9 % порівняно з 2007 роком) і становила 394,7 тис., а вже у першому півріччі 2010 року збільшилася на 6,1 % і становила 412,11 тис. [7]. Тенденція щодо збільшення кількості суб'єктів підприємництва зберігається, хоча його темпи й уповільнилися [6].

Промислову зону Києва (де розташовано великі підприємства) охороняє або відомча охорона, або підрозділи Державної служби охорони. При цьому наряди міліції Державної служби охорони включені до плану комплексного використання сил і заходів з охорони громадського порядку. Водночас там, де їх немає, службу з охорони громадського порядку несуть наряди патрульної служби міліції районних відділів внутрішніх справ.

Не менше впливають на відносини громадського порядку й торговельні підприємства малого та середнього бізнесу. У м. Києві розташовані великі базари, час від часу поблизу станцій метрополітену виникають і несанкціоновано функціонують стихійні базари. І якщо на території перших міліція має охороняти громадський порядок, то стосовно других вона зобов'язана вживати заходів примусу, пов'язаних із порушеннями правил торгівлі. Крім цього, велика кількість торговельних точок, ресторанів, барів, кафе також створюють непросту ситуацію в м. Києві (насамперед через вчинення проти них протиправних дій).

У м. Києві доволі розвинена будівельна галузь. У 2010 році будівельники міста виконали обсяг робіт на суму 10014,4 млн грн. (за фактичними цінами). І хоча це менше на 7,8 % за показники 2009 року (що пов'язано з економічною кризою), проте ця обставина суттєво не вплинула на відносини громадського порядку. Водночас певним чином ускладнює криміногенну ситуацію консервація будівництва, обсяги якої є доволі значними [8].

Певні особливості формування та охорони громадського порядку в м. Києві пов'язані з високим рівнем розвитку банківської системи. У місті є більше сотні банківських установ та їх відділень. Доволі часто мають місце протиправні посягання на офіси цих установ. Часто-густо злочинці викрадають контейнери з банкоматів, які комерційні банки встановлюють у різних місцях міста для зручності обслуговування клієнтів. Трапляються і пограбування інкасаторів та обмінних пунктів валюти. Зазначені обставини ускладнюють відносини громадського порядку у місті і потребують втручання працівників міліції [9].

Територія м. Києва — це територія, де курсують різні види транспорту (у тому числі міжміського перевезення вантажів і пасажирів). Функціонує складна розгалужена мережа міського пасажирського транспорту. Перевезення пасажирів у місті здійснюють метрополітен, трамваї, тролейбуси, автобуси, мікроавтобуси, легкові таксі різних форм власності. Функціонують 3 лінії метрополітену: Святошино-Броварська, Куренівсько-Червоноармійська та Сирецько-Печерська. На сьогодні найкращі перевізні можливості має Київський метрополітен, якому немає рівноцінної альтернативи, адже пасажиропотік підземної мережі становить близько 53,3 % перевезень усіма видами міського пасажирського транспорту [9]. Підприємства наземного комунального транспорту обслуговують 328 автобусних, 34 тролейбусних, 20 трамвайних маршрутів. Перевезення у місті забезпечують 615 вагонів метрополітену, 2781 автобус, 402 тролейбуси, 285 трамваїв.

Певні ускладнення громадського порядку пов'язані з розташуванням у м. Києві двох аеропортів (Бориспіль і Жуляни) та двох залізничних вокзалів — Центрального залізничного (станція «Київ-пасажирський») з трьома терміналами (Центральний, Південний і Приміський) і Дарницького приміського вокзалу. А отже, мільйони мешканців м. Києва і транзитних пасажирів відвідують вокзали

столиці, причому кількість перевезень залізничним транспортом, що відправляється зі станцій Києва, щороку збільшується [6].

Крім цього, м. Київ має річковий вокзал. І хоча у результаті переходу до ринкових відносин обсяг перевезень пасажирів водним транспортом значно скоротився, однак упродовж останніх років ситуація поступово стабілізується, що зумовлює необхідність посилення охорони громадського порядку як на самому річковому вокзалі, так і на суднах, які він обслуговує.

Особливості формування та охорони громадського порядку в м. Києві зумовлені також розмірами території, демографічною ситуацією, географічним положенням і кліматичними умовами міста. Слід зазначити, що площа м. Києва та його населення із часом суттєво збільшилися. Так, якщо у 1864 році площа м. Києва становила лише 45,8 кв. км, то у 1940 році — вже 680 кв. км, у 1981 році — 782 кв. км, а у 2010 — 839 кв. км. Ще більшими темпами зростало населення міста: у 1864 році воно становило 68,4 тис. жителів, у 1940 році — 930 тис., у 1981 році — 2250 тис., у 2010 році — 2786,4 тис. [6]. Нині щільність населення Києва становить 3178 ос./кв. км.

Житлові квартали міста оточує суцільне кільце лісових масивів:

- на сході — Броварський ліс;
- на півдні — Голосіївський лісопарк і лісовий масив Конча-Заспа;
- на заході — Боярський і Святошинський ліси;
- на півночі — лісові масиви Пущі-Водиці.

Ліси, парки і сади донедавна становили більше ніж половину площі м. Києва: на одного киянина (станом на 2004 рік) припадало 22,1 кв. м зелених насаджень (за міжнародними нормами цей показник має бути не меншим за 20 кв. м). Однак упродовж останніх років у зв'язку з розширенням масштабів будівництва парки та сади почали вирубувати і, як наслідок, попередні показники значно зменшилися (нині їх не оприлюднюють).

Певний вплив на особливості формування та охорони громадського порядку в м. Києві чинять кліматичні умови. Від них не тільки залежать особливості прокладання маршрутів патрульно-постової служби, а й вибір форми одягу особового складу підрозділів міліції, які охороняють громадський порядок. Клімат у м. Києві помірно-континентальний. Середньомісячні температури січня — $-5,5^{\circ}\text{C}$, липня — $+19,2^{\circ}\text{C}$. Середньорічна кількість опадів 649 мм (максимум опадів припадає на липень (88 мм), мінімум — на жовтень (35 мм)). Взимку в місті утворюється сніговий покрив, середня висота якого в лютому становить 20 см, а максимальна 44 см. Середньорічна загальна хмарність — 6,4 бали (максимум припадає на грудень (8,2), мінімум — на серпень (4,8)). Середня вологість повітря від 64 % (травень) до 85 % (листопад) [10].

Таким чином, зрозуміло, що зазначені вище чинники суттєво впливають на забезпечення прав і свобод громадян, створення обстановки спокою, поваги до громадян, дотримання моральності на об'єктах адміністративно-політичного, освітнього культурного та іншого призначення, а отже, формують певні особливості охорони громадського порядку.

Список використаної та рекомендованої літератури

1. Конституція України : станом на 1 січня 2006 року / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парламентське вид-во, 2006. — 86 с.

2. Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV «Про столицю України — місто-герой Київ» : станом на 15 січня 1999 року / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 11. — Ст. 79.

3. Рішення Київської міської ради від 30.01.2001 № 162/1139 «Про адміністративно-територіальний устрій м. Києва» // Хрещатик. — 2001. — № 21 (лютий).

4. Рішення Київської міської ради від 09.09.2010 № 7/4919 «Про питання реорганізації управління районами в місті Києві» // Хрещатик. — 2010. — № 130 (вересень).

5. Туляков В.А. Виктимология: социальные и криминологические проблемы / В.А. Туляков. — Одесса : Юрид. л-ра, 2000. — 336 с.

6. Статистичні дані основних показників соціально-економічного розвитку Києва у 2013 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gorstat.kiev.ua/>.

7. Рішення Київської міської ради від 23.12.2010 № 412/5224 «Про затвердження Київської міської програми сприяння розвитку малого та середнього підприємництва».

8. Святошинська районна в м. Києві державна адміністрація. Комерційні банки (за матеріалами ГУМВС м. Києва) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.svyatoshin.kyiv-city.gov.ua>.

9. Київському метрополітену — 50 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.metro.kiev.ua>.

10. Столиця України — місто-герой Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.airport.kiev.ua/ua/kyiv/> ; comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article.